

Journal of Economy Culture and Society

ISSN: 2602-2656 / E-ISSN: 2645-8772

Araştırma Makalesi / Research Article

Sosyal Uyumun Başarılmasının Önündeki Engeller: Niteliksel Bir Çalışma

Barriers in Achieving Social Cohesion: A Qualitative Study

Edip AYGÜLER¹ , Sema BUZ² , Bekir GÜZEL³

¹Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye

²Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye

³Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Rize, Türkiye

ORCID: E.A. 0000-0002-8638-9752;
S.B. 0000-0002-8326-3732;
B.G. 0000-0002-0795-0768

Corresponding author:

Edip AYGÜLER,
Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye
E-mail: ayguleredip@gmail.com

Submitted: 06.03.2020

Revision Requested: 19.05.2020

Last Revision Received: 15.09.2020

Accepted: 01.10.2020

Published Online: 23.12.2020

Citation: Ayguler, E., Buz, S., & Guzel, B. (2020). Sosyal uyumun başarılmasının önündeki engeller: Niteliksel bir çalışma. *Journal of Economy Culture and Society*, 63, 339-357.
<https://doi.org/10.26650/JECS2020-0026>

Öz

Türkiye, çok sayıda sığınmacının uluslararası koruma başvurusu yaptığı ve üçüncü ülkelere gitmek için beklediği bir ülke konumundadır. 2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye doğru gerçekleşen kitlesel göç hareketinden sonra ülkedeki sığınmacı sayısı iyice artmıştır. Bu durum yerel toplum mensupları ile sığınmacılar arasında birtakım çatışmaların çıkmasına sebep olmuş ve uluslararası koruma statüsü altındaki Suriyeli olmayan sığınmacılar başta olmak üzere tüm yabancıların yerel toplum üyeleriyle eşit düzlemde bir sosyal uyum ilişkisi geliştirmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu noktada başarılı bir sosyal uyumun nasıl olabileceğini anlamak ve sosyal uyum amacıyla yapılan mevcut çalışmalardaki eksiklikleri ortaya koymak adına, Ankara'da sığınmacılara hizmet sunan çeşitli sivil toplum kuruluşlarında çalışan 17 meslek elemanı ve bu kurumların ikisinde hizmet alan 15 Suriyeli olmayan sığınmacı ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler MAXQDA 12 programı aracılığıyla fenomenolojik yaklaşımla analiz edilmiş ve dört tema ortaya koyulmuştur. İlk temada öznelerin sosyal uyumu nasıl tanımladığı, ikincisinde mevcut sosyal uyum faaliyetlerinin yetersizliğinin/ eksikliğinin sosyal uyumu nasıl etkilediği, üçüncüsünde yerel toplum üyelerinden kaynaklanan sosyal uyumu zorlaştıran durumlara ve sonucunda sığınmacılardan kaynaklanan uyumu zorlaştıran etmenlere yer verilmiştir. Çalışma sonucunda sosyal uyum çalışmalarının başarılı olabilmesi için kamu tarafından kapsamlı uyum politikalarının geliştirilmesi ile paydaşlar arasında iş birliğinin artırılmasının gerekli olduğu tespit edilmiştir. Sosyal uyum çalışmalarının tarafların eşit katılımıyla gerçekleştirilmesinin, benzerlikler üzerinden kurgulanmasının, ön yargıları azaltacak şekilde planlanmasının ve bir arada yaşanılan muhitlerde gerçekleştirilmesinin önemli olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal uyum, Entegrasyon, Sığınmacılar, Suriyeli olmayan sığınmacılar

ABSTRACT

Turkey currently has a large number of asylum applications from asylum seekers demanding international protection and expecting to move on to

third countries. The number of asylum seekers in Turkey increased dramatically following the mass immigration of refugees from Syria in 2011. This situation has led to some conflicts between the local community members and asylum seekers. It has become evident that all asylum seekers under international protection status and local community members should develop a mutual social cohesion process. To understand how to make social cohesion more successful and to reveal the deficiencies in existing social cohesion activities, semi-structured, in-depth interviews were conducted with 17 NGO professionals and 15 non-Syrian asylum seekers. Taking a phenomenological approach, the resulting interview data were analyzed using the MAXQDA 12 program. Four themes emerged: (1) how participants define social cohesion; (2) how the insufficiency/deficiency of existing social cohesion activities affect social cohesion; (3) local community member factors that hinder social cohesion; and (4) asylum seeker factors that hinder social cohesion. The results suggest that, in order for social cohesion efforts to succeed, comprehensive cohesion policies must be developed and cooperation among stakeholders must be increased. It was observed that it is important that social cohesion activities are conducted with the equal participation of all parties, they are constructed on similarities across the groups, and planned in such a way that prejudices are reduced and cohesive neighborhood living is realized.

Keywords: Social cohesion, integration, asylum seekers, non-Syrian asylum seekers

EXTENDED ABSTRACT

The Republic of Turkey is geographically situated as a bridge between Asia and Europe. Because of this, the country is host to many asylum seekers with international protection status. Over the past ten years, there has been a dramatic increase in the number of asylum seekers, making the establishment of social cohesion between local communities and asylum seekers a necessity.

This study was carried out with professionals from non-governmental organizations that work with asylum seekers. The aim of the research was to define the concept of social cohesion and, by addressing current practices and challenges, to determine how successful social cohesion can best be carried out. Semi-structured in-depth interviews were held with 17 Ankara-based professional staff from a number of non-governmental organizations and 15 non-Syrian asylum seekers from two of these organizations. Taking a phenomenological approach, analysis was conducted using the MAXQDA 12 package qualitative research program. Four themes emerged as a result of this analysis.

Theme one, defining social cohesion, explores how professionals define and understand the concept of social cohesion. Theme two, the nature of existing adaptation activities, reveals the impact on social cohesion of a lack of or insufficient adaptation activities. Such activities are organized and run by institutions and organizations and this theme also explores the attitudes of those working in the field. Social cohesion is not a unilateral process. Therefore, theme three, situations originating in the local community, reveals how factors relating to local community members can hinder social cohesion, and theme four, situations arising from asylum seekers, reveals the characteristics and backgrounds of asylum seekers that directly or indirectly hinder social cohesion.

The study concludes that there is insufficient cooperation between the public, civil society organizations, and local government. Local government services, projects, and budgets are inadequate to meet asylum seeker needs. In addition, social cohesion activities have been slow to start, are project-based, and are not sustainable due to the changing demands of funders. The research found that asylum seekers and local community members are not able to adequately participate in social cohesion activities.

Research participants discussed the role of marginalizing and discriminatory language in the media leading to inaccurate impressions of asylum seekers. They also noted that local community members do not have sufficient knowledge about asylum seekers and do not attempt to contact or befriend them, and that Turkey's economic recession and the ambivalent attitude of the local community toward asylum seekers has made it difficult to establish social relations.

Despite the fact that many asylum seekers remain in Turkey for the long term, many exhibit poor motivation to learn Turkish. This is due to perceptions of Turkey as a temporary, interim, destination. Concerns about repatriation, and socio-demographic characteristics, such as gender, age, and education can also negatively impact social cohesion.

The Turkish government currently does not have an asylum seeker social cohesion strategy. To increase social cohesion between local community members and asylum seekers, comprehensive social policies must be implemented, coordinating the work of public, local, and non-governmental organizations toward the goal of social cohesion.

NGO activities that reduce prejudice and increase harmony are critical for social cohesion to persist and succeed. Therefore, NGOs should receive more support to undertake such work.

When engaging in social cohesion activities, prejudices can be reduced by highlighting the similarities between asylum seekers and the local community. For increasing communication between two communities funding organizations and holding events in neighborhoods where both parties live allows participants to interact with each other. Such activities should be beneficial to participants and reduce negative emotions. Organizers of social cohesion activities should bear in mind that greater understanding can be achieved when individuals engaging with peers from the other side and meeting people facing similar challenges in life.

1. Türkiye'ye Yönelik Sığınma Hareketleri

Türkiye, Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü niteliğinde bir konuma sahiptir. Ayrıca siyasi çekişmelerin ve silahlı çatışmaların olduğu Ortadoğu ülkelerine komşudur. Bu durumlar Türkiye'yi farklı bölgelerden gelen sığınmacılar için göç sürecinde geçilen ve varılması hedeflenen bir ülke yapmaktadır (Çelik, 2018). Bu nedenle Türkiye, Afganistan, İran, Irak gibi sınır bağlantısının olduğu Ortadoğu ülkeleri ve yaşam standartlarının düşük ve işsizliğin yüksek olduğu Kafkas Cumhuriyetleri ve Afrika kıtasında yer alan çeşitli ülkelerden yoğun göç almaktadır (İçduygu, 2004). Bu durumu kontrol altına almak için Türkiye Cumhuriyeti, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmeyi (Cenevre Sözleşmesi) 1951 tarihinde coğrafi çekince ile imzalamış, yalnızca Avrupa ülkelerinden gelecek olan kişileri hukuki açıdan mülteci olarak kabul edeceğini belirtmiştir. Bu nedenle Avrupa kıtası dışından Türkiye'ye gelen kişilere "şartlı mülteci" statüsü verilmektedir. Bu kişiler üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar uluslararası koruma statüsü sahibi olarak Türkiye'de geçici olarak kalmaktadırlar.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (UNHCR) 2019 yılı Kasım ayı verilerine göre, Türkiye'de çoğunluğu Afganistan ve Irak'tan olmak üzere toplam 368 bin kayıtlı uluslararası koruma statüsü sahibi Suriyeli olmayan sığınmacı bulunmaktadır (UNHCR, 2020). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) 2020 yılı Eylül ayı verilerine göre ise Irak, Türkmenistan, Azerbaycan, İran ve Afganistan kökenliler başta olmak üzere yaklaşık bir milyon kişinin ikamet izni ile Türkiye'de bulunduğu görülmektedir (GİGM, 2020). Bu sayılara ek olarak, yasal olmayan yollarla Türkiye'ye gelen ve resmî kurumlara kayıt yaptırmadığı için istatistiklere yansımaya çok sayıda sığınmacı da bulunmaktadır. Ayrıca, Suriye'de meydana gelen olaylar sonucunda Türkiye'deki sığınmacı sayısı daha da artmıştır. Suriyeliler başta olmak üzere diğer ülkelerden gelen sığınmacıların ülkelerindeki koşulların düzelmemesi nedeni ile kalış süreleri uzamış ve bu durum geçici bir süre kalacakları düşünülen sığınmacıların varlığının sorgulanmasına neden olmuştur (İçduygu, 2017).

Türkiye'nin komşu ülkelerindeki siyasi ve silahlı çatışmaların yakın zamanda biteceğine ve sığınmacıların ülkelerine döneceğine dair somut bir dayanak bulunmamaktadır. Bu nedenle kısa sürede artan sığınmacı sayısı nedeni ile yerel toplum üyeleri sığınmacılara karşı olumsuz tutum geliştirmeye başlamış ve bu durum davranışlara da yansımıştır (Erdoğan, 2014). Yerel toplum üyeleri, sığınmacıların dil, kültür ve yaşam tarzlarından dolayı farklı olduklarını, sayılarının fazla olmasının güvenlik açısından riskli olduğunu ve sığınmacıların Türkiye'den kendi ülkelerine gitmeleri gerektiğini dillendirmeye başlamıştır (Erdoğan, 2017). Bu nedenle Türkiye'nin sığınmacılara yönelik uyum politikaları oluşturması ve hedef ülkesi Türkiye olanlar başta olmak üzere, yıllar süren bekleme süreleri dikkate alındığında, uluslararası koruma statüsü altındaki sığınmacıların sosyal uyumu, tarafların barış içinde yaşaması için oldukça büyük önem taşımaktadır.

2. Sosyal Uyum Süreci

Tarihsel süreç içerisinde sığınmacı ya da göçmenlerin uyumu noktasında ilk olarak asimilasyona dayalı politikalar ön plana çıkmıştır (Alba, 2005). Günümüzde her ne kadar akademik, politik ve siyasi alanlarda geçerli olmasa da geçmişte birçok ülke tarafından sığınmacıların uyumuna yönelik asimilasyon politikaları uygulanmıştır. Asimilasyon, sığınmacılardan gittikleri ülkelerin kültürlerine uymaları, gidilen yerde baskın olan değerleri benimsemeleri ve geçmiş yaşamlarında öğrendikleri kültürel pratiklerden ve belki en önemlisi olan kimliklerinden vazgeçmeleri anlamına gelmektedir (Bloemraad, Korteweg ve Yurdakul, 2008). Asimilasyon tek taraflıdır. Sığınmacılara ekonomik açıdan sınırlı olanaklar sunmakta ve ikinci sınıf vatandaş olarak ele

alınmalarına zemin hazırlamaktadır. Sığınmacıların geçmişlerine ait unsurları geride bırakmalarını istemektedir (Back, Keith, Khan, Shukra ve Solomos, 2002).

Küreselleşmenin de etkisiyle ulus devletin öneminin azalması, sermayeye ve iş olanaklarının olduğu bölgelere doğru göç hareketlerinin başlaması çokkültürlülük yaklaşımını ön plana çıkarmıştır. Uluslararası şirketlerin çalışan seçiminde etnik kökenden çok sahip olunan eğitime ve niteliğine bakmaları bu noktada önemli bir etken olmuştur (Banerjee ve Linstead, 2001; Tekinalp, 2005). İlk olarak 1970'lerde Avusturya ve Kanada'da ortaya çıkan bu yaklaşım farklı etnik kökenlerin ve dini mensubiyetlerin birlikteliğini kabul etmekte, sığınmacıların buldukları toplumda kabul görmeleri gerektiğini savunmakta ve grupların çatışmasız bir şekilde bir arada yaşamalarını teşvik etmektedir (Doytcheva, 2009; akt: Sirkeci, 2016).

Tarihsel süreç içerisinde çokkültürlülük kavramı sığınmacıların uyumlanmasına yönelik paradigma değişiminden dolayı daha az kullanılır olmuş ve bu durumun sebep olduğu boşluğu entegrasyon kavramı doldurmuştur. Entegrasyon genellikle sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda ulaşılması hedeflenen başarılı bir süreci ifade eder. Entegrasyon sığınmacıların dezavantajlı durumlarını, onları dezavantajlı duruma düşüren koşulları ve toplum içinde deneyimledikleri eşitsizlikleri dikkate alır (Çetin, 2016). Bir diğer ifade ile entegrasyon aslında göçmenlerin geldikleri toplumun bir parçası olmalarıyla başlayan ve sonunda bütünleşme ve uyum ile tamamlanan bir süreçtir (Geddes, 2007).

Her ne kadar üzerinde uzlaşılan bir sosyal uyum tanımı bulunmasa da sosyal uyum en genel anlamıyla sığınmacıların kendi geçmişlerine ait ve kimliklerini oluşturan özelliklerini kaybetmeden içerisinde buldukları topluma katılmalarını ifade eden bir kavramdır (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015). Sosyal bütünleşme ancak sığınmacıların geldikleri ülkedeki topluma ve sistemlere, tarafların eşit olduğu, karşılıklı rıza gösterdiği bir süreçle içerilmesi sonucunda oluşturulabilir.

Başarılı bir sosyal uyum için hem hükümetlerin hem de sığınmacıların birtakım ödevleri bulunmaktadır. Hükümetler yasal düzenlemeler yaparak ve politika uygulamaları geliştirerek sınırları içerisinde yer alan sığınmacıların sosyal sistemlere, (eğitim, sağlık, barınma vb.) ekonomik sistemlere (istihdama girebilme, kendi işini kurabilme vb.) ve politik sistemlere (seçme-seçilme hakkı, vatandaşlık vb.) erişmeleri için çaba harcamakla yükümlüdürler. Ayrıca, bu esnada eş zamanlı olarak yerel toplum üyelerini de sığınmacıları kabul etmeleri için hazırlamalıdır. Sığınmacıların sorumluluğu ise buldukları ülkenin dilini, hukuk kurallarını ve resmi prosedürlerini öğrenmek, içinde buldukları toplumun kültürel özellikleri hakkında farkındalık kazanmak ve topluma katılmak için çaba harcamaktır (Jenson ve Saint-Martin, 2003). Ager ve Strang da benzer şekilde sığınmacıların iş piyasası, eğitim, barınma ve sağlık alanlarına erişebilmelerinin sosyal uyum için gerekli olduğunu belirtmektedir (Ager ve Strang, 2008; akt: Şimşek, 2018).

Türkiye'de GİGM tarafından uyum buluşmaları düzenlense de sığınmacıların sosyal uyumu için kamu tarafından geliştirilen politikalar ve yürütülen çalışmalar yeterli değildir. Sivil toplum kuruluşları (STK) tarafından sınırlı kaynakla yürütülen çalışmalar da yeterli olmamaktadır. Bu gereksinimler dikkate alınarak bu çalışmada, Türkiye'de sığınmacılara yönelik hizmet sunan ve sosyal uyuma yönelik çok sayıda etkinlik yürüten STK'larda çalışan meslek elemanları ve bu kuruluşlardan hizmet alan sığınmacılarla yapılan görüşmelerden hareketle sosyal uyum konusundaki mevcut durum irdelenmektedir.

3. Yöntem

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada niteliksel araştırma yöntemi kullanılmış ve fenomenolojik yaklaşımdan yararlanılmıştır. Niteliksel araştırma, öznelin geçmiş ve şimdiki yaşamlarını, deneyimlerini,

olaylar hakkındaki algılarını, davranışlarını, değişimlerini ve düşüncelerini anlamaya yönelik bilgi oluşturma sürecidir (Corbin ve Strauss, 1990). Niteliksel araştırma sayesinde araştırmada yer verilen bireyler özneleştirilmekte ve bu sayede daha derinlemesine bilgi edilerek çalışılan konu çok boyutlu ele alınabilmektedir (Mason, 2002).

Farklı etnik kökenlere, göç süreçlerine, yaşam pratiklerine ve gelecek planlarına sahip olan sığınmacı öznelerin deneyimlerinin kendi özgünlükleri içerisinde ele alınması önemlidir. Sosyal uyum alanında özellikle de uluslararası koruma statüsündeki sığınmacıların sosyal uyumu konusunda yeterli çalışma olmadığı dikkate alınarak niteliksel araştırmanın sağlayacağı derin, detaylı ve keşfedici bilgiyi elde etmek ve bundan sonraki çalışmalara yol göstermek hedeflenmiş ve özneleri bir soru formu ile sınırlandırmaktan kaçınılmıştır. Ayrıca STK'larda çalışan profesyonel meslek elemanlarının çalışma süreçlerinde çok farklı koşullara sahip sığınmacı bireylerle karşılaşmaları ile alandan elde ettikleri bilgi ve deneyimlerinin de değerli olduğu bilinmektedir. Bu nedenle sosyal uyum konusunun ele alındığı bu çalışmada öznelerin kendi düşüncelerini, algılarını ve ifadelerini aktarabilmek ile derinlemesine dönütler elde etmek için niteliksel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşım sayesinde öznelerin duygu, deneyim ve düşünceleri keşfedilmiş, deneyimleri doğrudan alıntılama yoluyla aktarıldığı için kendi ifadeleriyle okuyucuya aktarılabilmiştir (Patton, 2014).

3.2. Özneler

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmış ve öznelere bu çerçevede ulaşılmıştır. Neuman'ın (2012) da ifade ettiği gibi amaçlı örnekleme, keşfedici saha çalışmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Veri toplama sürecinde, sığınmacılara araştırma hakkında bilgi verilmiş, araştırmaya katılmaya gönüllü olan kişilerle görüşülmüştür. Araştırma kapsamında 15 sığınmacı ve 17 profesyonel meslek elemanı olmak üzere toplam 32 kişi ile görüşme gerçekleştirildikten sonra veri saturasyonu sağlanmış ve görüşmeler sonlandırılmıştır.

Sığınmacı öznelerin en az üç yıldır Türkiye'de yaşıyor olmaları ve uluslararası koruma statüsü sahibi olmaları çalışmaya dahil olma koşulu olarak belirlenmiştir. Sığınmacı özneler etnik kökenlerine göre gruplandırıldığında, 9'u Irak'lı, 6'sı Afganistan'lıdır; cinsiyetlerine göre ele alındığında ise, 7'si erkek, 8'i kadındır. Sığınmacı öznelerin yaşları 19-56 arasında değişmekte ve tamamı Ankara sınırları içerisinde faaliyet gösteren iki STK'ya ait toplum merkezinden hizmet almaktadır.

Profesyonellerin ise, en az üç yıldır göç alanında aktif olarak çalışan ve görüşmelerin yapıldığı dönemde Ankara sınırları içerisinde sığınmacılara hizmet sunan herhangi bir STK'da çalışıyor olmasına dikkat edilmiştir. STK'larda çalışan meslek elemanlarının çoğunluğunun kadın olması nedeni ile görüşülen profesyonellerin 13'ü kadın ve 4'ü erkek olmuştur. Profesyonellerin tamamına yakını yüksek lisans mezunudur ve büyük çoğunluğu sosyal hizmet mezunu olmakla birlikte; psikoloji, hukuk, siyaset bilimi ve kamu yönetimi, hemşirelik ve okul öncesi öğretmenliği bölüm mezunları da bulunmaktadır.

3.3. Veri Oluşturma Süreci

Bu araştırmada araştırmacılar tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veri oluşturulmuştur. Görüşme formunun oluşturulması için literatür incelenmiş ve alanda çalışan profesyonellerin ve akademisyenlerin görüşleri alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile önce pilot görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu görüşmelerden elde edilen geri bildirimlerle form üzerinde değişiklikler yapılmıştır.

Sığınmacı ve profesyonellerden oluşan öznelere kendini tanıtmaya, giriş ve ısınma soruları haricinde aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

Sığınmacı öznelere;

- Sizce toplumdaki mülteci algısı nasıldır?
- Türkiye’de mültecilere yönelik sosyal uyum faaliyetleri nelerdir? Deneyimlerinizi paylaşır mısınız?
- Sizce mültecilerin sosyal uyumunu zorlaştıran ve kolaylaştıran durumlar nelerdir?
- Türkiye’de başarılı bir sosyal uyum süreci oluşturmak için nelere ihtiyaç olduğunu düşünmektesiniz?
- Sizce sosyal uyum sürecine katkıda bulunmak için sorumluların ne tür çalışmalar yürütmesi gerekmektedir?
- Profesyonel öznelere;
- Sosyal uyum kavramını nasıl tanımlarsınız? Sizce iyi bir sosyal uyum için gerekenler nelerdir?
- Toplumda mültecilere yönelik toplumsal kabul nasıldır?
- Mültecilerin sosyal uyumunu zorlaştıran ve kolaylaştıran mekanizmalar nelerdir?
- Kurumunuzda mültecilere yönelik gerçekleştirilen sosyal uyum faaliyetleri nelerdir?
- Türkiye’de ev sahibi toplum üyelerine yönelik gerçekleştirilen sosyal uyum faaliyetleri nelerdir?
- Mültecilerin sosyodemografik özellikleri sosyal uyum çalışmalarını farklılaştırıyor mu? Farklılaştırıyorsa nasıl farklılaştırıyor?
- Sosyal uyum ve sosyal yardım faaliyetleri aynı merkezler/kişiler tarafından mı yapılıyor? Cevabınız evet ise bu durum sizce sosyal uyumu nasıl etkiliyor?
- Türkiye’de kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK’ların sosyal uyum konusundaki yaklaşımları nasıldır?

Görüşmeler 18 Nisan – 16 Eylül 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Sığınmacılar ile yapılan görüşmeler, kendilerine ulaşılmasına aracı olan STK’lar tarafından sağlanan odada, tercüman eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Tercüman, görüşme atmosferini bozmayacak şekilde konumlandırılmıştır. Profesyoneller ile çalıştıkları kurumlarda yer alan çalışma odalarında görüşülmüştür. Görüşmelerin uzunluğu 50-90 dakika arasında değişmektedir.

Görüşmeler sorumlu yazar tarafından gerçekleştirilmiş, diğer yazarlar da yardımcı görüşmeci olarak görüşmelere katılmış ve görüşme ile ilgili notlar olarak gerekli durumlarda görüşmeciye destek olmuştur. Görüşme esnasında, görüşülen öznenin bilgi ve onayı dahilinde ses kaydı alınmıştır. Görüşmelere ait ses kayıtları araştırmacılar tarafından dinlenerek, deşifre edilmiş ve yazılı metine dönüştürülmüştür.

3.4. Veri Analizi

Bu çalışmada Strauss ve Corbin (1990) tarafından geliştirilen tümevarımcı analiz tekniği kullanılmıştır. Analiz aşamasında ilk olarak çalışma kapsamında öznelerle yapılan görüşmeler metin haline getirilmiş, birkaç defa okunmuştur. Ardından öznelerin ifadeleri kavramsallaştırılarak kodlar oluşturulmuş ve benzer kodlar bir araya getirilerek temalar ortaya konulmuştur. Analiz sürecini kolaylaştırmak için niteliksel analiz programlarından biri olan Maxqda 12 programı kullanılmıştır. Yazarlar Maxqda 12 programına yükledikleri görüşme dökümlerini uzlaşya dayalı bir şekilde kodlamışlar bundan ötürü, bağımsız kodlayıcılar olarak değerlendirilmemiş ve kodlayıcılar arasındaki benzerliği ortaya koymaya yönelik bir test yapılmamıştır.

3.5. Etik Hassasiyetler

Bu araştırmaya katılan öznelerin gizliliğini korumak adına, sığınmacılar için gerçek isimleri yerine renklerden oluşan rumuzlar kullanılmış ve profesyoneller de Profesyonell, 2, 3 vb. şekilde anonimleştirilmiştir. Öznelerin tanınmasına sebep olacak herhangi bir kişisel özelliklerine yer verilmemiştir. Öznelere bu araştırmaya katılmaları sonucunda bir yarar veya katılmama durumunda bir zarar görmeyecekleri ifade edilmiş ve görüşme esnasında istedikleri zaman hiçbir sebep göstermeden görüşmeyi bitirebilecekleri ve araştırmaya katılmaktan vazgeçebilecekleri anlatılmıştır. Görüşme gerçekleştirilmeden önce öznelere araştırma hakkında bilgi verilmiş, görüşme sırasında ses kaydı alınacağı söylenmiş ve bilgilendirilmiş onam formu imzalatılmıştır. Ses kayıtları kilitli bir odada bulunan şifreli bir bilgisayarda tutulmuş ve bizzat araştırmacılar tarafından deşifre edilmiştir. Söz konusu araştırma için Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan gerekli izin alınmıştır.

4. Bulgular ve Tartışma

Bu çalışma sonucunda dört tema ortaya konulmuştur. “Sosyal uyumu tanımlamak” isimli temada profesyonellerin sosyal uyumdan ne anladıkları ve kendilerince nasıl tanımladıkları ele alınmıştır. İkinci tema olan “mevcut uyum faaliyetlerinin niteliğinde” mevcut uyum faaliyetlerinin yetersizliği/eksikliği ve çalışanların tutumlarının sosyal uyumu nasıl etkilediği ortaya konulmuştur. Sosyal uyum tek taraflı bir süreç olmadığından, üçüncü tema olan “yerel toplumdan kaynaklanan unsurlarda” yerel toplum üyelerinden kaynaklanan ve sosyal uyumu zorlaştıran durumlara ve son tema olan “sığınmacılardan kaynaklanan durumlarda” da sığınmacıların doğrudan ya da dolaylı olarak sosyal uyumun başarılmasını engelleyen niteliklerine yer verilmiştir.

4.1. Sosyal Uyumun Tanımlamak: Eski ve Yeni Arasında Bir Sentez

Sosyal uyum alanında deneyimlenen sorunları ortaya koymadan önce bu alanda çalışan profesyonellerin sosyal uyum kavramını nasıl algıladıkları ve tanımladıklarını öğrenmenin gerekli olduğu düşünülmüş ve bunun için profesyonel öznelerden sosyal uyum kavramını kendi ifadeleriyle ortaya koymaları istenmiştir. Profesyonellerin tanımları irdelendiğinde, sosyal uyum kavramını, grupların karşılıklı olarak birbirlerini anlamaları, birlikte yaşamlarını düzenleyecek yeni bir kültür oluşturmaları, karşılıklı güvene dayalı ilişkinin oluşumu, sığınmacıların güçlenmesi ile ekonomik açıdan yerel halkla benzer koşullara sahip olmaları gibi durumlarla ilişkilendirdikleri görülmüştür.

4.1.1. Karşılıklı Anlayış, Birlikte Yaşayabilme ve Kültürel Kaynaşma (n=15)

Profesyonel özneler, sosyal uyum kavramını farklı iki toplumun (sığınmacılar ve yerel toplum) birbirlerini tanımaları, anlamaları, birlikte yaşayabilmeleri ve birbirlerinin kültürel özelliklerini öğrenerek bu kültürlere ait pratiklerin birbirlerine kaynaşması hali olarak tanımlamaktadır. Bir profesyonelin bu konudaki ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Sosyal uyum bence sığınmacıların kendi kültürünü devam ettirerek bu kültüre eklenme hali. Birlikte yaşamın barış içinde ilerlediği ve kimsenin de ahlında kendi öz değerini yitirmediği bir hal gibi yorumluyorum (Profesyonel 3, Kadın).

4.1.2. Karşılıklı Güven (n=10)

Sığınmacılar ve yerel toplum üyeleri arasında sosyal uyuma dayalı ilişkinin oluşturulabilmesi için güven kritik bir öneme sahiptir. Sosyal uyumu, yerel toplum mensupları ve sığınmacılar

arasındaki güven olarak tanımlayan ve bu güvenin sığınmacıların içinde buldukları topluma mensup olduklarını hissettiklerinde oluşacağını savunan bir profesyonelin ifadeleri aşağıdadır:

Öncelikle sosyal uyum kavramı çok tartışmalı. Sosyal uyum için karşılıklı güvenden bahsedebiliriz, her iki tarafın da aslında birbirine güveniyor olması (Profesyonel 4, Kadın).

4.1.3. Sığınmacıların Güçlenmeleri (n=5)

Sosyal uyum kavramını sığınmacıların sosyal devlet mekanizmalarından yararlanmaları ile kendi sorunlarını çözebilmeleri için güçlenmeleri olarak tanımlayan profesyonelin ifadeleri şu şekildedir.

Benim şahsi fikrim sığınmacıların güçlenmesi, kişilerin eğitim alanında, sağlık alanında, barınma ve istihdam alanlarında kendi problemlerini çözebilecek hale gelmeleri demek (Profesyonel 6, Kadın).

Sosyal uyum tartışmalı ve tanımlanması zor bir kavram olsa da profesyonellerin sosyal uyum tanımları ile literatürdeki tanımlar arasında benzerlikler bulunmaktadır. Profesyoneller, sosyal uyum tanımlamalarında sığınmacılar ile yerel toplum üyelerinin birbirlerine saygı duymaları ve güvenmeleri gerekliliğini ön plana çıkartmışlardır. Ayrıca, yerel toplumun sığınmacıları olduğu gibi kabul etmesi ve sığınmacıların sahip oldukları kültürel farklılıkları zenginlik olarak ele almasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu vurgular alan yazındaki çeşitli çalışmalarda da yer almaktadır (Dandy ve Pe-Pua, 2015; Fozdar, 2012).

Profesyonellerin başarılı sosyal uyum için olmazsa olmaz olarak değerlendirdikleri sığınmacıların sosyal ve ekonomik açıdan içerilmesi, güçlenmesi ve yerel topluma dahil olma yönünde motivasyon geliştirmeleri gerekliliği bir çalışmada ortaya konulmuştur (Phillimore ve Goodson, 2006). İngiltere’de gerçekleştirilen diğer bir çalışmada da sığınmacıları İngilizce konuşabilme ve eğitim ve mesleki/teknik bilgi seviyelerine göre kategorilere ayırmanın ve kategorilere göre bazı sığınmacıları “yetersiz” olarak nitelendirmenin İngiltere’ye aidiyet oluşturma süreçlerine zarar verdiği, ülkeye ve kurumlara duydukları güveni azalttığı ve sığınmacıların sosyal sermaye oluşturma süreçlerini yavaşlattığı ortaya konulmuştur (Cheong, Edwards, Goulborne ve Solomos, 2007).

Farklı etnisitelere ve kültürel özelliklere sahip bireylerin bir arada sorunsuz bir şekilde yaşayabilmeleri kuşkusuz her iki tarafın da bunu istemesi ve buna hazır olması ile mümkündür (Erdogan, 2019). Taraflar hazır olmadığında ya da sosyal uyumu istemediğinde bu alanda yapılan çalışmalardan sonuç alınamamaktadır. Bu noktada devletin tarafları sosyal uyuma hazırlamak için eğitim, sağlık, istihdam alanları başta olmak üzere birtakım politikalar oluşturması önemlidir (Yılmaz ve Ünal, 2018). Sonuç olarak profesyonellerin uygulama deneyimlerinden elde ettikleri bilgiyle oluşturdukları sosyal uyum tanımı ile teorik tanımların örtüştüğü görülmektedir.

4.2. Mevcut Uyum Faaliyetlerinin Niteliği

Türkiye’de kamu, sivil toplum ve yerel yönetimler başta olmak üzere çeşitli kurumlar tarafından sosyal uyum bağlamında gerçekleştirilen çalışmalar değerlendirildiğinde sığınmacılar ve yerel toplum arasında uyumun tam olarak başarıldığını söylemek güçtür. Bundan ötürü bu tema altında uyum amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerin sosyal uyumu artırma konusunda nelere odaklanması gerektiği ele alınacaktır.

4.2.1. Kamu Desteğinin ve Aktörler Arasında İş Birliğinin Olmaması (n=11)

Başarılı bir sosyal uyum süreci için kamu, yerel yönetimler ve STK’lar arasında kurulacak etkili bir iş birliği büyük öneme sahiptir (Akman, 2018). Sosyal uyum faaliyetlerinin koordineli

bir şekilde yürütülmesi, daha fazla kişiye ulaşılmasına, etkinliklere daha çok kişinin katılmasına ve sunulan hizmetlerin daha fazla hak temelli olmasına katkı sunacaktır. STK'ların yerel toplum üyeleri ve sığınmacılar arasındaki ön yargıları azaltan ve grupları kaynaştıran faaliyetleri sağlıklı bir sosyal uyumun gerçekleşmesi için kritik öneme sahiptir (Mackreath ve Sağınç, 2017). Sosyal uyum çalışmalarının özellikle göç alanındaki kamu kurumlarının yeterli desteği olmadan yapılması uyuma yönelik çalışmaların daha geniş alanlara yayılmasını ve uygulanabilir olmasını engellemekte ve bu durum da faaliyetlerin başarısını düşürmektedir (Erdoğan, 2017). Nitekim profesyoneller de literatürle uyumlu şekilde kurumlar arasında sosyal uyumu kolaylaştıracak bir iş birliği ve iletişim mekanizmasının olmadığını ve kamunun yeterli desteği sunmadığını belirtmektedir. Bir profesyonelin konu hakkındaki düşünceleri şöyledir.

Bir defa Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nde bir personel olsam STK'ları ve belediyeleri toplarım kim ne yapıyor, ben ne yapabilirim, ben sizi nasıl desteklerim bunu irdelerim. Sosyal uyum şu şekilde yapılmalı derim ama bir iletişimsizlik söz konusu (Profesyonel 3, Kadın).

4.2.2. Yerel Yönetimlerin Sosyal Uyuma İlişkin Bütçe, Hizmet ve Politikalarının Yetersizliği (n=8)

Sığınmacılar, her ne kadar ciddi dezavantajlara sahip olsalar da vatandaş olmamalarından ötürü oy kullanmadıklarından yerel yönetimler tarafından hizmet götürülmesi gereken öncelikli gruplar arasında yer edinmemektedir (Çakırer Özservet, 2016). Bundan dolayı kendilerine yönelik sınırlı hizmet sunumu söz konusudur. Ayrıca yerel yönetimlerin, hizmet bölgelerinde yaşayan vatandaş sayısına göre bütçe almaları da sığınmacılara ve özellikle de sığınmacıların uyumuna yönelik faaliyetlerinin sınırlı kalmasına sebep olmaktadır (Akman, 2018). Bu noktada yerel yönetimlerin sınırları içerisindeki sığınmacı nüfusu dikkate alınarak bütçelerinin oluşturulması ve sosyal uyum konusunda daha fazla sorumluluk almaları gerekmektedir. Nitekim 5393 Sayılı Belediyeler Kanunu'na göre, herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir (Belediye Kanunu, 2005). Yerel yönetimlerin içinde buldukları durumun sığınmacılara yönelik hizmetlere ve nihayetinde sosyal uyuma zarar verdiği literatürle uyumlu şekilde bir profesyonel tarafından aşağıdaki sözcüklerle ifade edilmiştir:

Şu anda sadece belediye sınırları içinde yaşayan Türkiye vatandaşlarının sayısı üzerinden bütçe alıyor belediyeler. Mülteci sayısı yüksek belediyelerin bütçeden daha fazla pay alması gerekli. Böylelikle belediyelerde biz mülteciler için bir şey yaparsak kendi seçmen kitlemizden tepki alırız tedirginliği de biraz azalır. Görmezden geldikleri mülteciler için bir şeyler yapılır (Profesyonel 16, Kadın).

4.2.3. Mevcut Çalışmaların Proje Bazlılığı ve Sürekliliğinin Olmaması (n=10)

Sosyal uyum kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar genellikle giderleri yabancı fonlayıcılar tarafından karşılanan projelere dayalıdır (Çebi, 2017). Sosyal uyum çalışmalarının fona dayalı projelerle gerçekleştirilmesi hem çalışmaların sürdürülebilirliği açısından ciddi sorun teşkil etmekte hem de hesap verebilme kaygısından ötürü uygulayıcı kurumların çalışmalarını sadece projelerinde yer alan iş ve işlemlerle sınırlandırarak esnek olmalarını engellemektedir. Uygulayıcı kurumlar fonlayıcıları memnun etmek adına proje hedeflerin tutturulmasına, daha çok kişiye ulaşılmasına bir nevi nitelikten ziyade niceliğe odaklanmak durumunda kalmaktadırlar. Ayrıca sosyal uyum kapsamında yapılacak etkinlikler, sığınmacılarla eşitlikçi bir ilişki kurularak birlikte belirlenememekte, hiyerarşik ilişki kurularak fonlayıcıların talepleri dikkate alınarak planlanmaktadır. Tüm bunlar sosyal uyum faaliyetlerinin başarı şansını azaltmaktadır. Profesyonellerin konu hakkındaki fikirleri aşağıdadır:

Sosyal uyum çalışmaları sadece projeler üzerinden gidiyor ve bu da aslında sosyal uyumu çok kısıtlıyor. Toplumun tümüne yayılmıyor çünkü. Ama proje kapsamında şu kadar kişiye ulaşılması, şu kadar kişiyle görüşme yapılması gerekiyor, şu kadar kişinin etkinliklere katılması lazım deniyor (Profesyonel 9, Erkek).

4.2.4. STK'ların Sığınmacılara Yönelik Hizmetlerinin Yerel Toplumda Yol Açtığı Hoşnutsuzluk (n=14)

STK'ların önemli bir kısmının yalnızca sığınmacılara hizmet sunumunda bulunması ve yerel toplum üyelerinin sığınmacılara yönelik kabul düzeylerini arttırmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirmemesi yerel toplum üyelerinin bu kurumlara ve sığınmacılara karşı olumsuz yargı oluşturmalarına neden olmaktadır (Türk, 2016). Yerel toplum üyelerinin sosyal uyum çalışmalarına dahil edilmeyişi yerel toplum üyelerinin sığınmacıları anlama ve kabul etme noktasında ilerlemelerini engellemektedir. Yerel toplum üyesi Avustralyalı gençlerin, sığınmacıların kabulüne yönelik tutumlarının ele alındığı bir çalışmada vurgulandığı üzere, yerel toplum üyeleri ile sığınmacıların birbirlerini anlamalarını sağlayacak ve birlikte faaliyette bulunmalarını gerektirecek etkinliklerin yapılması sosyal uyum için çok önemlidir (Laughland-Booç, Skrbiš ve Tranter, 2016). İki profesyonelin bu konu hakkındaki literatürle örtüşen ifadeleri şöyledir.

Bazen çalıştığım kuruma Türk vatandaşı da geliyor ve “ben Türkiye Devleti vatandaşı olarak buradan avukat desteği alabilir miyim, psikolojik destek alabilir miyim ya da işte oğlumun okul durumu ile ilgili sizden destek alabilir miyim” diye soruyor. Bizim de böyle bir hizmet sunumuz yok ve alamıyorlar. Onlar da “bunu Suriyelilere Afganlara, Iraklara yapıyorsunuz. Benim gidebileceğim bir yer yokken onların var ve siz onlara destek oluyorsunuz” diye kızıyorlar (Profesyonel 11, Kadın).

Şimdi sosyal uyum sığınmacılardan daha ziyade ev sahibi toplulukla ilgili bir şey. Biz genelde sadece sığınmacılarla çalışarak sosyal uyumu sağlamaya çalışıyoruz. Fakat minimum olarak yüzde altmış yerel halkla, yüzde kırk mülteci ile çalışılması gerekiyor. Çünkü yerel halkın sığınmacıyı kabul etmesi, onun durumunun ciddiliğini hissetmesi gerekiyor (Profesyonel 16, Kadın).

4.2.5. Sosyal Uyum Çalışmalarının Geç Başlamış Olması (n=12)

Sığınmacıların misafir olarak görülmesi ve kalıcı olduklarının düşünülmemesi sığınmacıların sosyal uyumuna yönelik plan, hizmet ve programların oluşturulmamasına sebep olmuştur (Erdoğan, 2017). Sığınmacıları kalıcı olarak gören ve hak temelli ele alan politikaların mevcut dönemde de tam olarak oluşturulmamış olması sosyal uyumu zorlaştıran önemli bir etmendir. Bir profesyonelin konu hakkındaki ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Sosyal uyum ile ilgili problemleri ilk başlarda sahada görmüyorduk çünkü sanırım bir misafir algısı vardı, genel bir söylem vardı. Onların geleceği üzerinden aslında bütün insanlar tepki oluşturmadı ama kalıcılık ile ilgili bir şeyler netleşmeye başlayınca aslında bir uyumsuzluk ve bir problem sahada görülmeye başladı (Profesyonel 12, Erkek).

4.3. Yerel Toplumdan Kaynaklanan Unsurlar

Sosyal uyum karşılıklı bir süreç olduğu için hem yerel toplumun hem de sığınmacıların sosyal uyuma hazır olması ve bunu istemesi gerekmektedir (Phillimore ve Goodson, 2006). Türkiye'deki yerel toplum mensuplarının bazıları sığınmacıların varlığını kabul etmemekte (Erdoğan, 2017) bazıları ise sığınmacıları daha çok misafir olarak görmekte ve ileride ülkelerine dönecek-

lerini düşünmektedir (Özdemir, 2017). Bundan ötürü yerel toplum mensuplarının sosyal uyum için hazır olmadığı düşünülmektedir. Medya, yerel toplumun sığınmacılarla temasının azlığı, yerel toplumun sığınmacılara yönelik kabulünün düşüklüğü ve ekonomik durgunluğun sosyal uyuma zarar veren yerel toplumdaki kaynaklı unsurlar olduğu söylenebilir.

4.3.1. Medya (n=13)

Medya, sosyal uyum için gerekli olan, tarafların birbirlerini olduğu gibi kabul ettiği ve eşit olarak gördüğü ortamın oluşmasını engelleyen en önemli unsurlardan biridir (Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya, 2017). Medyada sığınmacılara karşı kullanılan suçlayıcı, damgalayıcı, ayrıştırıcı ve ayrımcı dil yerel toplumda sığınmacılara karşı olumsuz tutumların oluşmasına sebep olmakta, medyanın sığınmacılar hakkında yanlış haberler yapması doğru bilinen yanlışların oluşmasına zemin hazırlamaktadır (Şen, 2017). Bu durum literatürle paralel bir şekilde profesyoneller tarafından da ifade edilmektedir. Bir profesyonelin medya hakkındaki görüşleri aşağıdadır:

Medyanın dili Türkiyelilerin sığınmacılara karşı cephe almasına onlarla kaynaşmamasına, konuşmamasına sebep oluyor. Mülteciler hakkında doğru bilinen yanlışlar ilk aklıma gelen örnek (Profesyonel 1, Kadın).

4.3.2. Yerel Toplumun Sığınmacılarla Temas Kurmamasından Kaynaklı Engeller (n=11)

Başarılı bir sosyal uyuma ulaşmada farklı topluma mensup bireylerin birbirlerinin tanımaları, temas kurmaları, aralarında bir etkileşimin olması, iki tarafın da sosyal uyum için hazır ve istekli olması gerekmektedir. İki taraf arasında sosyal temasın olmadığı ve grupların ötekileştirildiği ortamlarda ise sosyal uyuma karşı direnç veya yerel toplum mensupları arasında sığınmacılara karşı ön yargılar oluşabilmektedir (Erdoğan, 2017). Özellikle komşuluk ilişkilerinde gruplar birbirlerine ön yargı ile yaklaşmakta ve süreç içerisinde birbirlerini anlayarak, olumlu yönde değişim meydana gelmekte ve buradan uyuma doğru yol alınmaktadır (Çelik, 2018). Ne var ki sığınmacıların yerel toplum üyesi komşu ve arkadaşlarla etkileşimlerine dair deneyimleri genellikle iki tarafın görüşmediği ya da görüşemediğini ve bundan ötürü ilişki kurulmadığını göstermektedir (KONDA, 2016). Sığınmacıların yerel topluma mensup komşu ya da arkadaşları, yerel toplum üyelerinin istememelerinden dolayı oldukça azdır (Duğan ve Gürbüz, 2018) ve bu durum sosyal uyumu zorlaştırmaktadır. Bir sığınmacının bu duruma ilişkin anlatısı aşağıda yer almaktadır:

Tabii gelmek gitmek istiyorduk ama hiç zaman yani dokuz sene ben buradayım öyle bir gelme gitmemiz olmadı. Şimdiye kadar evime hiçbir Türk komşu gelmedi. Bayram oluyor, onda bile kimse kapımızı çalmıyor. Biz bir defa komşulara gitmek istedik, bizi içeri almadılar. Türkiye’de o kadar sene yaşadık hiç kimse bize gelmedi Türkler ile hiç ilişkimiz yok (Yeşil, Afgan, Kadın, 37 yaşında).

Yerel toplumun sığınmacılarla ilişki kurmasının sosyal uyum üzerinde kritik bir öneme sahip olduğu, yerel toplum üyelerinin sığınmacılarla ilişki kurdukça onlara karşı kabul düzeylerinin arttığı ve sosyal uyumun kolaylaştığı bilinmektedir. Bundan ötürü yerel toplum ve sığınmacılar arasında kabulü arttıracak, birlikte yaşamı kolaylaştıracak sosyal uyum mekanizmalarının geliştirilmesi elzemdir (Özdoğan, Kan, Uslu ve Yaman, 2018). Aşağıda başta komşularının temas kurmaması sonucunda onlarla ilişki kuramayan ama taraflar birbirlerini tanıdıkdı da iyi ilişkiler kurabilen ve yerel topluma uyum sağlamaya başlayan sığınmacı bir öznenin ifadeleri yer almaktadır.

Şu Mamak’a geldim geldim geleli üç sene oldu ben. Burada bir yıl falan sıkıntı çektik komşular tanıyıyordu bizi. Elhamdulillah şimdi tanıdılar. Hepsini bildiler biz terbiyeliyiz, akıllıyız. Sonrasında bizim selamımızı almaya başladılar. Birkaç defa beni evlerine davet ettiler. Şimdi komşu-

larımız bizi tanıdığı için sorun çekmiyoruz. Komşularımın yardımları olmasa yaşayamazdık, çok yardımcı oldular. Okulda, hastanede her yerde. Allah razı olsun yani. İnşallah cennette olunsunlar (Sarı, Iraklı, Kadın, 48 yaşında)

Yerel toplum mensupları, sığınmacılarla temas kurmamalarından ötürü gündelik yaşamlarında maruz kaldıkları zorlukları bilmemekte ve onlar hakkında yanlış düşünceler geliştirebilmektedir. Somutlaştırmak gerekirse yerel toplum üyeleri sığınmacıların önemli bir kısmının işsiz olduklarını, ucuz iş gücü olarak çalışanların zor koşullarda ve yerel toplum mensuplarıncaya tercih edilmeyen işlerde (Lordoğlu ve Aslan, 2016), tehlikeli koşullarda çalışmak zorunda kaldıklarını (ORSAM, 2015), ücretlerini alamadıklarını ve istihdama erişimlerinde hem yasal hem de bireysel çok fazla engelle karşılaştıklarını (Hussein, Manthorpe ve Stevens, 2011) dikkate almamaktadır. Ülkedeki ekonomik durgunluktan ötürü iş olanaklarının azalması ve artan hayat pahalılığı gibi olguların sebebinin sığınmacılar olduğunu düşünmekte ve istihdamdaki daralma ekonomik sebeplerden ziyade sığınmacılarla ilişkilendirilmektedir (Duruel, 2007). Bu yanlış inançlar da sosyal uyum sürecine zarar vermektedir. Bir profesyonelin bu durumla ilgili ifadeleri aşağıdadır:

Özellikle Türkiye'nin ekonomik bir krizle yüz yüze kaldığı bu dönemde yabancılara yönelik düşmanca söylemlerin arttığını gözlemlemeye başladık. Sosyal medya üzerinden "ekmeğimizi aldılar, işimizi aldılar. Kendimizi doyuramıyorken şimdi bunları neden doyuruyoruz? Bizim işimizi aldılar işte" (Profesyonel 17, Erkek).

4.4. Sığınmacılardan Kaynaklanan Durumlar

Sosyal uyum tek taraflı bir süreç değildir ve Türkiye'de başarılı bir sosyal uyum ilişkisinin kurulamamış olmasında sığınmacılardan da kaynaklı birtakım etmenler bulunmaktadır. Sığınmacıların yeterli Türkçe konuşma becerilerinin olmayışı, ülkede geçici olduklarını düşünmeleri, geri gönderilme kaygıları ve cinsiyet, yaş, eğitim durumu başta olmak üzere çeşitli sosyodemografik özellikleri uyumlarını etkilemektedir.

4.4.1. Türkçe Konuşabilme Becerisi (n=15)

Dil bilmemenin sosyal uyumu zorlaştırdığı, sığınmacıların topluma entegre olmalarını engellediği ve bunun iki tarafın birbirini tanımasını önlediği bilinmektedir (Aslan ve Güngör, 2019). Sığınmacıların Türkçe bilmeleri yerel toplum üyeleriyle iletişim ve etkileşim kurmalarını sağlamakta ve toplumsal süreçlere katılmalarını mümkün kılmaktadır. Bu durum da sosyal uyumu olumlu yönde etkilemektedir. Aşağıda Türkçe öğrendikten sonra yerel toplum mensuplarından arkadaş edinmiş sığınmacı bir öznenin ifadeleri yer almaktadır.

Mesela ben geldiğimde dil bilmiyordum. İstanbul'da yanlarında kaldığım Afgan arkadaşlarım vardı, onlardan yavaş yavaş öğrendim. Türkçe öğrendikten sonra bir iki tane Türk arkadaşım da oldu, günler geçtikçe de arkadaş sayım arttı (Mor, Afgan, Erkek, 18 yaşında).

4.4.2. Sığınmacıların Türkiye'yi Geçiş Ülkesi Olarak Görmesi (n=8)

Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ndeki coğrafi çekince şerhinden ötürü Avrupa kıtası dışından gelenlere mülteci statüsü vermemektedir. Bu durum ve ayrıca Avrupa ülkelerinin Türkiye'ye göre daha iyi sosyal devlet mekanizmaları ile refah düzeylerinin olması (Buğra, 2016) Türkiye'yi çok sayıda sığınmacı için geçiş ülkesi yapmaktadır. Sığınmacıların kendilerini Türkiye'de geçici olarak görmeleri yerel toplumu tanıma ve dil öğrenme motivasyonlarını azaltmaktadır. Bu durum da sosyal uyumu zorlaştırmaktadır. Türkiye'yi geçiş ülkesi olarak gören ve üçüncü bir ülkeye yerleşmek isteyen bir sığınmacı öznenin bu konu hakkındaki ifadeleri aşağıdadır:

Burada yabancıya hiç iyi davranmıyorlar. Yani ben İran'da kötülük yaşadığımdan ayrıldım ama burada da maalesef hiçbir şey değişmedi. Örneğin bir otobüs bileti almak istediğimde seyahat iznimi 10 kere kontrol ediyorlar ve bana en arka koltuğu veriyorlar. Ben Kanada'ya gitmek istiyorum. Başvurumu çok zaman önce UN'e yaptım. Sonuçlanmasını bekliyorum. Orada akrabalarım da var. Bana yardımcı olacaklarını söylüyorlar. Orada eğitim, hastaneler her şey daha iyi. Tamamen burada kalmayı düşünmüyorum (Beyaz, Afgan, Erkek, 33 yaşında).

4.4.3. Sığınmacıların Geri Gönderilme Kaygısı (n=7)

Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası koruma statü sahiplerine mülteci statüsü vermemesinden ötürü, sığınmacılar geri gönderilme kaygısı yaşamakta, yaşamlarının ileriki dönemleri hakkında belirsizliklerle karşılaşmakta (Mixed Migration Center, 2020) ve bu durum yerel toplum üyeleriyle olan deneyimlerini olumsuzlaştırmakta ve sosyal uyuma zarar vermektedir. Nitekim bir öznenin konu hakkındaki literatürle de örtüşen ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

Hukuki olarak bir statü vermediğimiz sığınmacı ve mülteci kitlesine uyumlu ilgili neler anlatabiliriz yani onlar geri gönderilme kaygısı yaşarken nasıl uyum ortamı oluşturmaya çalışacağız? Mantıklı bir uyum politikası olduğunu düşünmüyorum çünkü uyumu konuşmamız için öncelikle diğer adımların atılması gerekiyor (Profesyonel 9, Erkek).

4.4.4. Sığınmacıların Sosyodemografik Özellikleri

Sığınmacıların sosyodemografik özelliklerinin uyum çalışmaları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir (Mulvaney-Day, Alegria ve Sribney, 2007). Benzer şekilde profesyoneller sığınmacıların kimi sosyodemografik özelliklerinin sosyal uyumu etkilediğini düşünmektedir.

4.4.4.1. Cinsiyet (n=16)

Sığınmacı erkeklerin uzun süreli ve ağır çalışma koşulları; çocukların okulla ilgili işlemleri, faturaların ödenmesi, alışveriş vb. diğer hane işlerini kadınların yapmasını gerektirmektedir. Bu durum her ne kadar ilk bakışta ücretsiz hane işçiliği olarak görülüp olumsuz algılsa da aslında sığınmacı kadınların ev dışı alana çıkmalarına, köken ülkelerindeki katı toplumsal cinsiyet anlayışından sıyrılmalarına yardımcı olmaktadır (Cankurtaran ve Albayrak, 2019). Kamusal alana çıkabilen kadınlar erkeklere göre daha kolay dil öğrenebilmekte ve yerel toplum mensuplarıyla kaynaşma imkânı bulmaktadır. Aşağıda bir öznenin bu duruma ilişkin aktardıkları yer almaktadır:

Mesela orada kadınlar tek başlarına hiçbir yere çıkamazdı. Eşimin uzak yerlere ıssız tek başına gitme dünya hali karşına biri çıkar ne yapacaksın falan diye endişesi oluyor bazen ama arkadaşlarımla gidiyorum. Burada mesela tek başımıza her yere gidiyoruz. Burada mesela anlatıyorlar bilmediğimiz şeyleri bildiriyorlar, öğretiyorlar bize (Mavi, Kadın, Iraklı, 34 yaşında).

Çalışma kapsamında görüşülen başka bir sığınmacı özne de sığınmacı kadınların burada söz haklarının olduğunu, tek başlarına dışarı çıkabildiklerini ve kıymet gördüklerini belirtmiş ve burada kalmak istediğini belirtmiştir. Kadınların Türkiye'de daha özgür, değerli ve güçlü hissetmesi de kadınların sosyal uyumunu erkeklere göre kolaylaştırmaktadır (UN WOMEN, 2018). Sığınmacı bir öznenin ifadeleri aşağıdadır:

Kadınların hukuku yok orada, söz hakkı yok. Her zaman arkadaşlar. Sadece evde çalış, doğum yap bunlar yani. Burada kıymet var. Erkeklerle eşit gibiler. Dışarı çıkabiliyorlar tek başına. Sırf bundan dolayı burada kalınır. Ben de kızım da burada kalmak istiyoruz ve dönmeyi düşünmüyoruz (Kahverengi, Kadın, Iraklı, 55 yaşında).

4.4.4.2. Yaş (n=20)

Yaşın, sosyal uyum bağlamında önemli bir etkisinin olduğunu, gençlerin dil öğrenme ve içinde bulunulan topluma yetişkinlere göre daha rahat uyum sağladığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Mulvaney-Day, Alegria ve Sribney, 2007). Literatürle örtüşen şekilde, 16 yaşında refakatsiz bir şekilde Türkiye'ye gelen, köken ülkesinde kalan ailesinin ve kendisinin geçimine katkıda bulunmak için dil öğrenerek istihdama katılan ve sonrasında yerel toplum üyesi arkadaş edinebilen sığınmacı bir gencin ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

İlkin altı Afgan birlikte kalıyorduk. Türkçe öğrenmem için çok yardımcı oldular. Dediler ki eğer Türkçe öğrenirsen iyi iş bulursun, rahat edersin. Yavaş yavaş öğrendim. Çok uğraşıyordum. Mesela bir kelime senden öğreniyorum bir kelime diğerinden. Dil öğrendikten sonra daha rahat iş buldum, daha çok kazandım. Daha çok arkadaşım oldu. İşyerindekiler benle arkadaş oldu (Siyah, Erkek, Afgan, 18 yaşında).

4.4.4.3. Gelir Durumu (n=13)

Başarılı bir sosyal uyum için sığınmacıların belirli bir ekonomik gelire sahip olmaları gereklidir. Temel insani ihtiyaçları karşılayabilecek miktarda gelire sahip olmayan sığınmacıların yaşam kaygısından ötürü sosyal uyuma katkı sunacak aktivitelere katılma motivasyonu azalmaktadır. Bu durum literatürle de desteklenmektedir (Mulvaney-Day, Alegria ve Sribney, 2007). Alan yazınla örtüşen şekilde bir profesyonel konu hakkındaki düşüncelerini aşağıdaki sözcüklerle ifade etmiştir:

Daha iyi durum ve şartlarda olan mülteciler daha kolay sosyal uyum içerisinde olabiliyor ama diğer taraftan barınma kaygısı varsa, yiyecek zor buluyorsa, zor iş buluyorsa onlar biraz daha kapalı oluyorlar. Yani gelir düzeyi düşük farklı kaygıları olanlar sosyal uyuma daha kapalı bir grupken geliri daha orta durumda olanlar bence sosyal uyuma daha iyi adapte olabiliyorlar (Profesyonel 8, Kadın).

4.4.4.4. Eğitim Düzeyi (n=11)

Eğitim, uyum çalışmalarında ön plana çıkan alanların başında gelmektedir. Sığınmacıların buldukları ülkedeki eğitim süreçlerine dâhil edilmeleri toplumsal uyuma olumlu katkı sağlamaktadır. Sığınmacılar, eğitim aracılığıyla yerel toplumla etkileşime geçmekte; eşitlik, adalet, bağlılık, aidiyet, güven ve dayanışma gibi farklı duyguları deneyimlemektedirler (Heyneman, 2000; Kantzara, 2011). İngiltere, Almanya ve Polonya gibi Avrupa Birliği üyesi ülkelerde yapılmış araştırmalarda eğitim düzeyi arttıkça gruplar arasındaki sosyal mesafenin azaldığı tespit edilmiştir (Markaki ve Longhi, 2012; Nowicka ve Krzyzowski, 2016). Sosyal uyumun başarılmasında sadece sığınmacıların eğitim süreçlerine dâhil edilmeleri ya da edilmemeleri değil; sahip oldukları eğitim düzeyleri de etkili olmaktadır. Sığınmacıların eğitim düzeyi yükseldikçe sosyal uyum konusunda daha başarılı oldukları bilinmektedir (Mulvaney-Day, Alegria ve Sribney, 2007). Bir profesyonel de bu durumu aşağıdaki sözcüklerle ifade etmiştir.

Tabii mesela eğitim durumu çok önemli burada. Eğitim seviyesi yüksek olanlarla daha rahat çalışıyoruz. Sosyal uyuma daha açık oluyorlar. En basitinden Arapça okuyup yazabildiklerinden kuruma gelmeleri daha kolay. Bir de Arapça okuma yazma bilenler Türkçe okuma yazmayı daha kolay öğreniyor, bir süre sonra daha fazla çevre ediniyorlar (Profesyonel 12, Erkek).

4.4.4.5. Etnik Köken (n=14)

Görüşülen bir özne; deneyimlerinden hareketle yerel toplum mensuplarının Türkmenlere, diğer sığınmacılara göre daha kabul edici tutum takındıklarını, onlarla diğer sığınmacılara göre daha iyi ilişkiler kurabildiklerini ve kalışlarını daha yüksek oranda kabul ettiklerini ifade etmiş-

tir. Yerel toplum mensuplarının Türkmen sığınmacılara karşı daha yardımsever ve kabul edici oldukları, maddi ve manevi yardım verdikleri literatürde de yer almaktadır (Yemen, Ölmez ve Oruç, 2017). Bu durumla ilgili aşağıdaki öznenin ifadeleri literatürle uyumludur:

Irak'tan gelen tanıdıklarımızla, akrabalarımızla görüşüyoruz. Ayrıca Türklerle de görüşüyoruz. Türkmen olduğumuz için bizi severler, gelir giderler, seninle bir sıkıntımız yok derler. Komşularına gidiyorum fırsat olunca, onlar da bana geliyor (Mavi, Kadın, Iraklı, 34 yaşında).

5. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, sosyal uyum konusunda Türkiye’de kamu, STK ve yerel yönetimler arasında yeterli iş birliğinin olmadığını ve yerel yönetimlerin sığınmacılara yönelik hizmet, proje ve bütçelerinin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Uyum alanındaki çalışmaların geç başladığı, çalışmaların proje bazlı, sürdürülebilir olmaktan uzak ve tarafların yeterli temsiline önem vermeyen bir şekilde ilerlemesinin sosyal uyumun başarılmasını engellediği de belirlenmiştir. Medyanın ötekileştirici ve ayrımcı dilinin, yerel toplum mensuplarının sığınmacılarla temaslarının olmayışının ve sığınmacılara karşı ikircikli tutumunun sosyal uyuma dayalı ilişkinin kurulmasını zorlaştırdığı da görülmüştür. Sığınmacıların Türkçe öğrenme motivasyonlarının düşük olması, Türkiye’de uzun süre kalmalarına rağmen geçici olduklarını düşünmeleri, geri gönderilme kaygıları ve cinsiyet, yaş, eğitim durumu başta olmak üzere bazı sosyodemografik özellikleri de sosyal uyumu olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye’deki sığınmacılar ve yerel toplum üyeleri arasındaki sosyal uyumu arttırmak için ilk olarak kamu tarafından kapsamlı politikalar oluşturulmalı ardından sosyal uyumu geliştirmeye yönelik ülke genelinde uygulanabilecek, merkezi hükümet, yerel yönetimler ve STK’ların koordinasyon içinde çalıştığı strateji ve faaliyetler uygulanmalıdır. Sosyal uyum çalışmalarında sığınmacılar ve yerel toplum üyelerinin benzerlikleri üzerinden giderek ön yargıların azaltılması, etkinliklerin tarafların bir arada yaşadığı muhitlerde, birbirleriyle etkileşimi olan bireylerle düzenlenmesi oldukça önemlidir. Etkinliklerin katılımcılara fayda sağlaması, olumsuz duyguları azaltacak nitelikte olması gereklidir. Sosyal uyum faaliyetlerinde hemcinsler, akranlar ve benzer sorunu olan insanların bir araya getirilmesiyle tarafların birbirlerini anlamalarının kolaylaşacağı unutulmamalıdır. Son olarak, sosyal uyumun toplumun tüm üyelerinin refahını sağlama, eşitsizlikleri en aza indirme ve kutuplaşmayı önleme ile yakından ilişkili olduğu; başarılı sosyal uyum için yalnızca haklara erişimde eşitlik ve ayrımcılık yapmamanın yetmeyeceği aynı zamanda bireysel farklılıklara saygı gösterilen, bireylere özgürce gelişebilecekleri ve topluma tam ve aktif olarak katılabilecekleri ortam sunulmasıyla ilişkili olduğu unutulmamalıdır.

Teşekkür: Çalışmamıza gönüllü bir şekilde katılmayı kabul ederek katkı sunan ve deneyimlerini paylaştan 32 katılımcımıza teşekkürü borç biliriz.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Bu makalede, Erasmus+ Programı Yetişkin Eğitimi Stratejik Ortaklıklar (KA204) programı kapsamında Ulusal Ajans tarafından desteklenen 2018-1-TR01-KA204-059635 numaralı, Charter of Common Refugee Strategies (CORES) isimli proje kapsamında toplanan verilerin bir kısmı kullanılmıştır.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: In this article, some of the data collected within the scope of the project named Charter of Common Refugee Strategies (CORES) numbered 2018-1-TR01-KA204-059635 supported by the National Agency within the frame of the Erasmus+ Program Adult Education Strategic Partnerships (KA204) program has been used.

Kaynakça/References

- Alba R. (2005). Bright vs blurred boundaries: second-generation assimilation and exclusion in France, Germany, and the United States. *Ethnic and Racial Studies*, 28(1), 20–49.
- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (2), 58–83.
- Akman, K. (2018). Göç yönetiminde yerel yönetimler ve STK iş birliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452–466.
- Aslan, G. G., & Güngör, F. (2019). Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç sonrası yaşadığı sorunlar: İstanbul örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1602–1632.
- Back, L., Keith, M., Khan, A., Shukra, K., & Solomos, J. (2002). New Labour's white heart: politics, multiculturalism and the return of assimilation. *The Political Quarterly*, 73(4), 445–454.
- Banerjee, S. B., & Linstead, S. (2001). Globalization, multiculturalism and other fictions: colonialism for the new millennium? *Organization*, 8(4), 683–722.
- Belediye Kanunu (2005, 3 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 25874). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>
- Bloemraad, I., Korteweg, A., & Yurdakul, G. (2008). Citizenship and immigration: Multiculturalism, assimilation, and challenges to the nation-state. *Annual Review of Sociology*, 34, 153–179.
- Buğra, A. (2016). Kapitalizm, yoksulluk ve Türkiye'de sosyal politika. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Cankurtaran, Ö., & Albayrak, H. (2019). Suriye'den Türkiye'ye kadın olmak. Ankara: Merdiven Yayın.
- Cheong, P. H., Edwards, R., Goulbourne, H., & Solomos, J. (2007). Immigration, social cohesion and social capital: A critical review. *Critical Social Policy*, 27(1), 24–49.
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative Sociology*, 13(1), 3–21.
- Çakırer Özservet, Y. (2016). Uluslararası Göç, yerel yönetimler ve toplumsal uyum. *TBB İller ve Belediyeler Dergisi*, 813, 48–55.
- Çebi, E. (2017). The role of Turkish NGOs in social cohesion of Syrians. *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*, 135–170.
- Çelik, K. (2018). *Kültürlerarası duyarlılık ve birlikte yaşam*. Ankara: Tünel Ada Çeviri Yayıncılık.
- Çetin, İ. (2016). Suriyeli mültecilerin işgücüne katılımları ve entegrasyon: Adana-Mersin örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(4), 1001–1016.
- Dandy, J., & Pe-Pua, R. (2015). The refugee experience of social cohesion in Australia: Exploring the roles of racism, intercultural contact, and the media. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 13(4), 339–357.
- Duğan, Ö., & Gürbüz, S. (2018). Suriyeli sığınmacıların sosyal entegrasyonuna yönelik bir araştırma. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(26), 529–546.
- Duruel, M. (2017). Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına etkileri, fırsatlar ve tehditler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 207–222.
- Doytcheva, M. (2009). Çokkültürlülük. Tuğba akıncılar onmuş (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2014). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum araştırması. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO).
- Erdoğan, M. M. (2017). *Türkiye'deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M., Kavukçuer, Y., & Çetinkaya, T. (2017). *Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilere yönelik medya algısı*. Ankara: Özgürlük Araştırmaları Derneği.
- Erdoğan, M.M. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli mülteciler*. Ankara: Konrad-Adenauer-Stiftung
- Fozdar, F. (2012). Social cohesion and skilled Muslim refugees in Australia: Employment, social capital and discrimination. *Journal of Sociology*, 48(2), 167–186.
- Geddes A. (2007) *The Europeanization of what? migration, asylum and the politics of European integration*. İçinde: Faist T., Ete A. (Edt.) *The Europeanization of National Policies and Politics of Immigration. Migration, Minorities and Citizenship*. London: Palgrave Macmillan.

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2020). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Web Sayfası. Erişim Tarihi: 14.09.2020, Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/geccici-koruma5638>
- Heyneman, S. P. (2000). From the party/state to multi-ethnic democracy: education and its influence on social cohesion in Europe and central Asia region. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 22 (2), 173–191.
- Hussein, S., Manthorpe, J., & Stevens, M. (2011). Exploring the potential of refugees and asylum seekers for social care work in England: A qualitative study. *Health & Social Care in the Community*, 19(5), 468–475.
- İçduygu, A. (2004). *Türkiye’de kaçak göç*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İçduygu, A. (2017). *Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar: “Siyasallaşan” bir sürecin analizi*. *Toplum ve Bilim*, 140, 27–41.
- Jenson, J., & Saint-Martin, D. (2003). New Routes to Social Cohesion? Citizenship and the Social Investment State. *The Canadian Journal of Sociology / Cahiers Canadiens De Sociologie*, 28(1), 77–99.
- Kantzara, V. (2011). The Relation of education to social cohesion. *Social Cohesion and Development*, 6 (1), 37–50.
- KONDA. (2020). Konda barometresi, Suriyeli sığınmacılara bakış. 04.01.2020 tarihinde <https://konda.com.tr/tr/rapor/suriyeli-siginmacilara-bakis/> adresinden alındı.
- Laughland-Booy, J., Skrbis, Z., & Tranter, B. (2014). Toleration or trust? Investigating the acceptance of ‘boat people’ among young Australians. *Australian Journal of Social Issues*, 49(2), 195–217.
- Lordoğlu, K., & Aslan, M. (2016). En fazla Suriyeli göçmen alan beş kentin emek piyasalarında değişimi 2011-2014. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 49 (2), 789–808.
- Mackreath, H., & Sağnıç, Ş. G. (2017). Türkiye’de Sivil Toplum ve Suriyeli Mülteciler. Helsinki Yurttaşlar Derneği.
- Markaki, Y. & Longhi, S. (2012). What determines attitudes to immigration in European countries? An analysis at the regional level. London: Norface Migration Discussion Paper No. 32.
- Mason, J. (2002). *Qualitative Research* (2. baskı). Sage Publications: London.
- Mixed Migration Centre. (2020). Destination unknown – Afghans on the move in Turkey. 14.09.2020 tarihinde <http://www.mixedmigration.org/resource/destination-unknown-afghans-on-the-move-in-turkey/> adresinden alındı.
- Mulvaney-Day, N. E., Alegria, M., & Sribney, W. (2007). Social cohesion, social support, and health among Latinos in the United States. *Social Science & medicine*, 64(2), 477–495.
- Neuman, W. L. (S Özge; Çev). (2012). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar*. İstanbul: Yayın Odası.
- Nowicka, M. ve Krzyżowski, L. (2016). The social distance of poles to other minorities: A study of four cities in Germany and Britain. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 6(23), 1–20.
- ORSAM. (2015). *Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye ekonomik etkileri: sentetik bir modelleme*. Rapor No: 196.
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli mültecilerin Türkiye’deki algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16(1), 116–136.
- Özudoğru, H. Y., Kan, A., Uslu, L., & Yaman, E. (2018). Yerel halkın Suriyelilere yönelik tutum ölçüğü geliştirme çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 115–140.
- Patton, M. Q. (M, Bütün ve S. B. Demir, Çev. Edt.) (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Phillimore, J., & Goodson, L. (2006). Problem or opportunity? Asylum seekers, refugees, employment and social exclusion in deprived urban areas. *Urban Studies*, 43(10), 1715–1736.
- Sirkeci, İ. (2016). *Uyum çalışmalarına giriş*. B. D. Şeker, İ. Sirkeci ve M.M. Yüceşahin, (Edt.), Göç ve Uyum (1-10) içinde. Londra: Transnational Press.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research*. New York: Sage Publications.
- Şen, F. (2017). Bir ‘öteki’ olarak mülteciler: Suriyeli mültecilerin ana akım ve alternatif medyada temsili. *Atatürk İletişim Dergisi*, (12), 27–42.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye’deki Suriyeli mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 367–392.
- Tekinalp, Ş. (2005). Küreselleşen dünyanın bunalımı: Çokkültürlülük. *Journal of istanbul Kültür University*, 1, 75–87.
- Türk, G. D. (2016). Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, (25), 145–157.

- UNHCR. (2020). UNHCR Türkiye istatistikleri. 10.01.2020 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> adresinden alındı.
- UN WOMEN. (2018) Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyeli kadın ve kız çocukların ihtiyaç analizi. 10.02.2020 tarihinde http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2018/08/The_Needs_Assessment_TR_WEB.pdf adresinden alındı.
- Yemen, A., Ölmez Ü., & Oruç S. (2017). Ankara’nın göçmen Türkmenleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1123–1142.
- Yılmaz, E., & Ünal, S. (2018). Türkiye’deki kamu politikalarının Suriyeli sığınmacıların uyum süreçlerine yansımaları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6 (14), 318–330.